

การปรับตัวที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของย่านชุมชนเก่า ชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร Adaptation to the Existence of Traditional Community District Nang Loeng Community, Bangkok

ปณทารีย์ ชุตระกุล* และ กฤตพร ห้าวเจริญ**
Pundari Chootrakul* and Kritaporn Haocharoen**

Received : September 22, 2020 Revised : December 28, 2020 Accepted : December 30, 2020

บทคัดย่อ

โลกาภิวัตน์นำไปสู่สภาวะการณ์การเปลี่ยนแปลงต่อความเป็นเมืองของกรุงเทพมหานครตั้งแต่ พ.ศ.2503 ทั้งการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการมุ่งเน้นพัฒนาเศรษฐกิจได้ส่งผลต่อย่านชุมชนเก่าที่สำคัญในมิติของความเป็นพลวัตในด้านกายภาพ สังคม และเศรษฐกิจ โดยชุมชนนางเลิ้งเป็นหนึ่งในย่านชุมชนเก่าที่มีความสำคัญด้านการค้าและศิลปวัฒนธรรมนับตั้งแต่ช่วงกรุงรัตนโกสินทร์ และได้รับผลกระทบจากการพัฒนาและสถานการณ์ต่างๆ แต่อย่างไรก็ตาม ชุมชนนางเลิ้งสามารถรักษาวินัยวิถีชีวิตและเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนให้ยังคงอยู่ เหตุนี้จึงมีการศึกษาถึงพัฒนาการและบทบาทของชุมชนนางเลิ้ง ประกอบกับการปรับตัวของชุมชนนางเลิ้ง เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของย่านชุมชนเก่า ผลจากการศึกษาพบว่าความสัมพันธ์ของลักษณะทางกายภาพ ลักษณะทางสังคม กิจกรรมทางเศรษฐกิจ และบริบทสภาพแวดล้อมก่อให้เกิดบทบาทในแต่ละช่วงเวลา และปัจจุบันผลพวงจากการพัฒนาเมืองและสถานการณ์ต่างๆ ทำให้ชุมชนนางเลิ้งปรับตัวผ่านการจัดการเชิงระบบที่สามารถสร้างกิจกรรมร่วมสมัยที่ก่อให้เกิดมูลค่าและยกระดับศักยภาพของทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงระบบกิจกรรมที่มีการขับเคลื่อนและรักษาสภาพของชุมชนให้ยังคงอยู่ซึ่งวิถีชีวิตและเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมแต่ในด้านการจัดการยังคงพบประเด็นที่ต้องเสนอแนะเพื่อให้เกิดกระบวนการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ คือ ด้านการวางแผนควรมีการร่วมกันวางแผนในแต่ละภาคส่วนเพื่อวางกรอบทิศทางการทำงาน ด้านการจัดการองค์กรควรมีการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานที่สอดคล้องตามความเชี่ยวชาญ ด้านการประสานงานต้องมีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน ด้านการใช้ทรัพยากรในด้านการจัดการกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมองค์ความรู้และทักษะให้แก่ชุมชน และด้านการประเมินผลจำเป็นที่จะต้องมีการกำหนดตัวชี้วัดในการดำเนินงาน โดยการศึกษาครั้งนี้สามารถเป็น

* หลักสูตรการผังเมืองมหาบัณฑิต สาขาวิชาการผังเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปทุมธานี 12121 (บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่องการจัดการที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของย่านชุมชนเก่า กรณีศึกษา ชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร)

** สาขาวิชาการผังเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปทุมธานี 12121

* Master of Urban Environmental Planning and Development, Faculty of Architecture and Planning Thammasat University, Rangsit Campus, Patumthani 12121, Thailand

** Division of Urban Environmental Planning and Development, Faculty of Architecture and Planning Thammasat University, Rangsit Campus, Patumthani 12121, Thailand

Corresponding author E-mail: pundari.ch@gmail.com and kritaporn.h@gmail.com

ประโยชน์ต่อการขับเคลื่อนผ่านการจัดการเชิงระบบที่ก่อให้เกิดการคงอยู่ของชุมชน รวมทั้ง เกิดประโยชน์เชิงวิชาการ แก่นักวิชาการหรือผู้ที่สนใจมุมมองของชุมชนที่สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงภายในเมืองนำไปประยุกต์ใช้ในการศึกษาต่อไป

Abstract

The urbanization of Bangkok has expanded since B.E. 2503 as a result of the Thai development policies on infrastructure aiming toward the economic development which affects its traditional communities particularly on physical, social, and economic dynamics. As the Nang Loeng community is one of the traditional communities in Bangkok and noted as one of the oldest communities with its importance in terms of trade, art, and culture since the beginning of the Rattanakosin period, the community has been affected by this development and other relevant situations. Nonetheless, the community has managed to sustainably maintain their ways of life, cultural identity, and its continued existence until now. In this regard, there are studies of its development and role of the Nang Loeng community including its adaptation leading to the suggestion and managerial approaches in support of the existence of the Nang Loeng community. The result of the study shows that the relationship between physical characteristics, social structure, economic activities, and environmental context has caused the role of the Nang Loeng community in each period. The result of the development and other relevant situations make the Nang Loeng community adjust through the systematic management that leads to the creation of the contemporary activities causing values and strengthens the capacity of cultural resources in the community. This reflects the system of activities that drives and maintains the community's roles to continue the existence of their ways of life and cultural identity. Regarding the management, this study finds that the community is suggested on its efficiency of the management that should be jointly planned with the participation of or concerned agencies to point out the clear directional framework before continuing any processes. Regarding the organizational management, there should be the appointment of committees to process any order based on their expertise to coordinate and support the participation of the community's members toward the utilization of resources and managing the learning process with aims to foster skills and acknowledgment of the community's members. Regarding the evaluation, it requires a solid indicator of the whole process. This study, therefore, can be beneficial in accordance with the driving through the systematic management that creates the community's continued existence including the academic benefaction to future scholars or others who are interested in the community perspectives and its adaptation to be referenced in their future studies.

คำสำคัญ: การปรับตัว การคงอยู่ การจัดการเชิงระบบ ระบบกิจกรรม ชุมชนนางเลิ้ง

Keywords: Adaptation, Existence, System Management, Activity System, Nang Loeng Community

บทนำ

ความเป็นเมืองถือเป็นสภาวะการณ์การเปลี่ยนแปลงทางกิจกรรมของเมือง อันเป็นผลจากบริบทของโลกาภิวัตน์ ที่ก่อให้เกิดการเร่งเปลี่ยนผ่านเชิงพื้นที่ ซึ่งประเทศไทยมีการขยายตัวของความเป็นเมืองมาตั้งแต่ พ.ศ.2503 โดยเฉพาะพื้นที่กรุงเทพมหานครที่ถือเป็นเมืองเอกนครที่มีการมุ่งเน้นการพัฒนาเมือง ทั้งโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจของประเทศ จากการพัฒนาได้มีการเปลี่ยนแปลงของชุมชนตามบริบทของเมืองในด้านลักษณะทางกายภาพ สังคม และกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ส่งผลต่อการคงอยู่ของชุมชนในด้านวิถีชีวิตและเอกลักษณ์ของย่านชุมชนเก่าตามลักษณะแบบรูปทูล แต่อย่างไรก็ตาม ชุมชนนางเลิ้งเป็นหนึ่งในย่านชุมชนเก่าที่ยังคงอยู่จากการปรับตัวเพื่อก่อให้เกิดการคงอยู่ของชุมชน

ชุมชนนางเลิ้ง ถือเป็นย่านการค้าทางเศรษฐกิจและแหล่งศิลปวัฒนธรรมที่สำคัญของกรุงเทพมหานคร นับตั้งแต่ช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ เนื่องจากผลพวงจากการพัฒนาระบบคมนาคมตัดผ่านชุมชนนางเลิ้งส่งผลให้บริเวณนี้กลายเป็นชุมชนที่อยู่อาศัย ย่านการค้า และแหล่งความบันเทิงที่สำคัญ ทั้งตลาดนางเลิ้งเป็นตลาดบกแห่งแรกของประเทศไทย ศาลาเฉลิมธานีที่เป็นโรงหนังเก่าแก่ บ้านนางเลิ้งที่มีการร้องรำละครชาตรีขึ้นชื่อ บ้านนาครศิลป์ที่มีการทำหัตถกรรมสไบ และวัดเก่าแก่ที่เป็นศูนย์รวมจิตใจของผู้คนในชุมชน ทั้งวัดสุนทรธรรมทานและวัดโสมนัสราชวรวิหาร รวมถึง อาคารที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรม (สำนักงานกรุงเทพมหานคร, 2560) แต่เมื่อกาลเวลาแปรเปลี่ยนเกิดการขยายตัวของเมืองออกไปยังพื้นที่รอบนอกเพื่อกระจายความเจริญ ทั้งฝั่งตะวันออกและฝั่งตะวันตกของกรุงเทพมหานคร โดยเฉพาะแหล่งพาณิชยกรรม อาคารที่พักอาศัย และการบริการขั้นพื้นฐานต่างๆ ผู้คนไม่จำเป็นต้องไปจับจ่ายใช้สอยในย่านเศรษฐกิจที่สำคัญดังชุมชนนางเลิ้ง ซึ่งเป็นแหล่งการค้าและศิลปวัฒนธรรมที่สำคัญ ส่งผลให้ตลาดนางเลิ้งที่เป็นแหล่งขายอาหารต้นตำหรับชาววังเริ่มซบเซา โรงหนังเฉลิมธานีถูกแทนที่ด้วยโรงหนังที่ทันสมัย ประกอบกับการปิดตัวลงของแหล่งสถานบันเทิงด้วยข้อบังคับทางกฎหมาย และสถานการณ์เพลิงไหม้ทำให้ทัศนียภาพของพื้นที่เกิดความเสื่อมโทรมมากขึ้น ทำให้ผู้คนเริ่มย้ายและออกไปประกอบอาชีพในพื้นที่อื่นๆ ที่มีแนวโน้มทางเศรษฐกิจที่ดีกว่า (เยี่ยมยุทธ, 2562) แสดงให้เห็นถึงการลดทอนความสำคัญ ชุมชนนางเลิ้งจึงตระหนักถึงการปรับตัวผ่านการจัดการเชิงระบบสู่การสร้างกิจกรรมร่วมสมัยที่ก่อให้เกิดมูลค่าทางวัฒนธรรมของชุมชน โดยมีการวางแผนและประสานงานร่วมกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อขับเคลื่อนสู่เป้าหมายที่วางไว้ร่วมกัน ผ่านการใช้ทรัพยากรทางวัฒนธรรมสู่การสร้างกิจกรรมทำให้ชุมชนสามารถยังคงไว้ซึ่งวิถีชีวิตและเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจภายในพื้นที่ที่ก่อให้เกิดความสามารถพึ่งพาตนเองท่ามกลางบริบทของเมือง อาทิ การฟื้นฟูละครชาตรีผ่านละครเวที การจัดกิจกรรมร่วมกับชาวต่างชาติเพื่อบูรณาการศิลปะที่ร่วมสมัย การจัดทำแอปพลิเคชันอาสาพาไปนางเลิ้ง ฯลฯ จากกิจกรรมเหล่านี้ทำให้ชุมชนสามารถยังคงสะท้อนถึงการใช้พื้นที่ ลักษณะทางสังคม และระบบกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สืบทอดกันมาแสดงให้เห็นถึงความเป็นย่านของชุมชนนางเลิ้งจวบจนปัจจุบัน (ภาพที่ 1)

ผลพวงจากการพัฒนาเมืองและสถานการณ์ต่างๆ ก่อให้เกิดความหลากหลายของลักษณะเชิงพื้นที่ ลักษณะทางสังคม และกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ส่งผลต่อการลดความสำคัญของชุมชนนางเลิ้งและทำให้มีการปรับตัวผ่านการจัดการเพื่อการคงอยู่ของวิถีชีวิตและเอกลักษณ์ของชุมชน นำมาสู่ความสนใจในการศึกษาครั้งนี้ เนื่องจากการศึกษาด้านการจัดการของชุมชนนางเลิ้งสามารถเป็นประโยชน์ต่อการขับเคลื่อนการจัดการของชุมชนให้เกิดการคงอยู่ แต่ยังมีผู้ที่ทำการศึกษาในประเด็นดังกล่าวอยู่ไม่มากนัก จึงต้องการที่จะศึกษาถึงพัฒนาการและบทบาทของชุมชนนางเลิ้ง ประกอบกับศึกษาการปรับตัวที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของชุมชนนางเลิ้ง และเสนอแนะแนวทางที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของย่านชุมชนเก่า

ภาพที่ 1 ความเป็นย่านของชุมชนนางเลิ้ง

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับย่านชุมชนเก่าและการจัดการชุมชน

การศึกษานี้เป็นการศึกษาการปรับตัวที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของย่านชุมชนเก่า จำเป็นที่จะต้องมีการทบทวนถึงแนวคิด 3 ประเด็นหลักที่เกี่ยวข้อง คือ แนวคิดย่านชุมชนเก่า แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเชิงระบบ และแนวคิดเกี่ยวกับระบบกิจกรรม เนื่องด้วยการคงอยู่ของชุมชนเป็นการคงอยู่ของกลุ่มสังคมภายใต้พื้นที่ที่มีลักษณะเฉพาะเชิงคุณค่าและความหมายของผู้คน ซึ่งจะมีการขับเคลื่อนความต้องการร่วมกันและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์จนเกิดเป็นสัญลักษณ์ของชุมชน แสดงถึงความเป็นตัวตนและบทบาทของชุมชน โดยภายในบทบาทจะมีการจัดการของกลุ่มสังคมเพื่อให้สามารถปรับตัวให้เหมาะสมกับสิ่งแวดล้อม รวมถึงสร้างความอยู่รอดและดำรงรักษาบทบาทของกลุ่มไว้ ถือเป็นการเกิดขึ้นของระบบกิจกรรมหนึ่งๆ ของพื้นที่ สังคม และกิจกรรมภายในช่วงเวลาหนึ่ง

แนวคิดเกี่ยวกับย่านชุมชนเก่า ย่านชุมชนเก่าเป็นพื้นที่ที่มีลักษณะเฉพาะที่เกิดจากการหล่อหลอมและผสมผสานกาลเวลาระหว่างพื้นที่กับกระบวนการทางสังคม ซึ่งมีการขับเคลื่อนเพื่อตอบสนองความต้องการผ่านเครื่องมือต่างๆ จนเกิดเป็นสัญลักษณ์ของกลุ่มสังคมทั้งแบบแผน รูปแบบวิถีชีวิตและวัฒนธรรม นำไปสู่การเกิดความหมายของพื้นที่ในฐานะความทรงจำหรือภาพตัวแทนของผู้คน สามารถพิจารณาองค์ประกอบของย่านชุมชน 2 องค์ประกอบ คือ (1) องค์ประกอบที่เป็นเชิงกายภาพ เป็นสิ่งที่สร้างคุณค่าโดยรวมให้แก่ย่านชุมชนเก่า ประกอบด้วย ลักษณะโครงสร้างของชุมชน อาทิ เส้นทางสัญจร เส้นขอบ แหล่งที่รวมกิจกรรม ย่าน จุดหมายตา และสถาปัตยกรรมที่โดดเด่น รวมถึงลักษณะของบริบทที่ตั้งเป็นผลพวงจากตำแหน่งเชื่อมโยงกับพื้นที่โดยรอบ ทั้งทางธรรมชาติและมนุษย์สร้างขึ้นที่ก่อให้เกิดบทบาทเฉพาะของเมืองเก่าและมีผลโดยตรงต่อย่านชุมชนเก่าทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม (สำนักงานจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม, 2559) และ (2) องค์ประกอบที่ไม่ใช่เชิงกายภาพ เป็นผลผลิตทางวัฒนธรรมที่เป็นตัวแทนและสามารถสื่อถึงวัฒนธรรมของกลุ่มสังคม ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้และถ่ายทอดวัฒนธรรมจากกลุ่มบุคคลหนึ่งไปสู่รุ่นหนึ่งตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน และปรับเปลี่ยนตามยุคสมัยเพื่อก่อให้เกิดการคงอยู่ของเอกลักษณ์ของกลุ่มสังคม สามารถจำแนกประเภทของทรัพยากรทางวัฒนธรรมออกเป็น 2 ประเภท คือ (2.1) ทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับ

ต้องได้ คือ วัตถุที่จับต้องได้ด้วยมือ แบ่งออกเป็นทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่ติดอยู่กับที่ อาทิ สิ่งก่อสร้าง สิ่งผลิตที่สัมพันธ์กับกิจกรรมของผู้คน และทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่เคลื่อนย้ายได้ อาทิ สิ่งของหรือวัตถุที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อใช้ในประโยชน์ในกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง (2.2) ทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ คือ การปฏิบัติ การแสดงออก ความรู้ ทักษะที่มีการถ่ายทอดและผลิตซ้ำ เพื่อตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมและสร้างอัตลักษณ์ของตนเองให้ยั่งยืน อาทิ ศิลปะการแสดงประเภทต่างๆ อาทิ ดนตรี การแสดงดั้งเดิม วิถีชีวิต และความรู้และทักษะทางการช่างที่สืบทอดกันมา เป็นต้น (ธนิก, 2550)

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเชิงระบบ การจัดการเชิงระบบเป็นกระบวนการที่ทำให้การดำเนินงานขององค์กรสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เนื่องด้วยความคิดเชิงระบบเป็นการวิเคราะห์ถึงส่วนประกอบต่างๆ ของการดำเนินการ ทั้งภายในระบบและภายนอกระบบที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน โดยการจัดการเชิงระบบมีการพิจารณา 3 ส่วน คือ (1) ทรัพยากรนำเข้า คือ ทรัพยากรที่นำเข้าสู่กระบวนการจัดการ ประกอบด้วย ทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรทุน ทรัพยากรด้านความรู้และทักษะ และ ทรัพยากรอุปกรณ์และเทคโนโลยี (2) กระบวนการจัดการ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ การวางแผนเพื่อวางแผนกรอบการบริหารจัดการขององค์กรให้เกิดประสิทธิภาพในระยะยาว การจัดการองค์กรในด้านโครงสร้างขององค์กรเพื่อนำไปสู่การดำเนินงานอย่างเป็นระบบ การประสานงานเป็นดำเนินงานร่วมกันของทุกภาคส่วน การใช้ทรัพยากรเป็นจัดการและเข้าถึงภายในระบบอย่างเป็นองค์รวม และการประเมินผลเป็นการติดตามผลลัพธ์ของการดำเนินงานเพื่อวัดถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลของกิจกรรม และ (3) ผลลัพธ์เป็นเป้าหมายขององค์กร อีกทั้ง จำเป็นที่จะต้องมีการศึกษาบริบทสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการจัดการ (Katz และ Kahn, 1966)

แนวคิดเกี่ยวกับระบบกิจกรรม ระบบกิจกรรมเป็นการอธิบายถึงระบบกิจกรรมหนึ่งๆ ที่เกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์ที่ต้องการขับเคลื่อนความต้องการ ทำให้เกิดการรวมกลุ่มตัวเป็นเครือข่ายทางสังคมหนึ่งที่มีการดำเนินกิจกรรมผ่านการใช้เครื่องมือเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ร่วมกัน ซึ่งกิจกรรมส่วนใหญ่จะถูกถ่ายทอดจากบริบทของเครือข่ายทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางกายภาพ สังคม และกิจกรรมทางเศรษฐกิจ อันแสดงถึงบทบาทของสภาพแวดล้อมนั้นๆ โดยองค์ประกอบของระบบกิจกรรมที่สำคัญ ประกอบด้วย (1) กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้กระทำ (2) วัตถุประสงค์ คือ เป้าหมายที่ผู้กระทำตั้งใจเพื่อตอบสนองความต้องการ (3) เครื่องมือ คือ สิ่งที่ใช้ขับเคลื่อนกิจกรรม อาจจะมีอยู่รูปแบบวัตถุ ความคิด หรือทักษะ (4) ความเป็นชุมชน คือ กลุ่มบุคคลที่รวมตัวกันจากความสนใจในทิศทางเดียวกันเพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ (5) กฎ คือ กฎเกณฑ์หรือระเบียบที่ชี้นำแนวทางการปฏิบัติ (6) การแบ่งงาน คือ การแบ่งงานตามความเชี่ยวชาญของผู้กระทำ และ (7) ผลลัพธ์ คือ ผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติของผู้กระทำ (Engestrom, 1987)

กรอบแนวคิดวิธีวิจัย

จากการทบทวนทฤษฎีและแนวคิด กล่าวได้ว่าพื้นที่หนึ่งจะมีลักษณะเฉพาะทางกายภาพและเป็นตัวกลางของการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีการสื่อสารและแลกเปลี่ยนกันระหว่างบุคคลและกลุ่มสังคม กลายเป็นเครือข่ายทางสังคมที่มีการสืบทอดและผลิตซ้ำสัญลักษณ์ทั้งแบบแผน รูปแบบวิถีชีวิต และวัฒนธรรมของชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเครือข่ายทางสังคมจะมีการจัดการของชุมชนผ่านกิจกรรมหนึ่งๆ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ นำไปสู่การดำรงรักษาบทบาทของชุมชน และสร้างความสามารถในการพึ่งพาตนเอง ถือเป็นการเกิดขึ้นของระบบกิจกรรมของชุมชนในช่วงเวลาหนึ่ง จึงมีการออกแบบกรอบแนวคิดวิธีวิจัยออกเป็น 2 ประเด็นหลัก คือ ด้านย่านชุมชนเก่าและ

ด้านการจัดการ (ภาพที่ 2) เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ในด้านพัฒนาการและบทบาท ประกอบกับการปรับตัวของย่านชุมชนนางเลิ้งที่ส่งผลต่อการคงอยู่ การเสนอแนะแนวทางที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของย่านชุมชนเก่า มีรายละเอียด ดังนี้

1) **ด้านย่านชุมชนเก่า** เป็นการศึกษาถึงองค์ประกอบของย่านชุมชนเก่าและระบบกิจกรรมของกลุ่มสังคมภายในย่านชุมชนเก่า ซึ่งในด้านองค์ประกอบของย่านชุมชนเก่าจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพิจารณาถึง (1) **องค์ประกอบทางกายภาพ** ประกอบด้วย โครงสร้างทางกายภาพของชุมชนเป็นสิ่งที่แสดงถึงลักษณะเฉพาะของชุมชน เช่น เส้นทางสัญจร แหล่งที่รวมกิจกรรม ย่าน และจุดหมายตา เป็นต้น รูปแบบสถาปัตยกรรมเป็นลักษณะของกลุ่มอาคารที่สามารถอ้างอิงถึงยุคสมัยของย่านชุมชนเก่า และบริบทที่ตั้ง คือ บริบทแวดล้อมที่ตั้งทั้งทางธรรมชาติและมนุษย์สร้างที่ซึ่งมีอิทธิพลต่อการคงอยู่หรือเปลี่ยนแปลงต่อพื้นที่ (สำนักงานจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม, 2559) (2) **องค์ประกอบที่ไม่ใช่เชิงกายภาพ** ประกอบด้วย วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของกลุ่มสังคม ซึ่งมีการมองถึงทรัพยากรทางวัฒนธรรมเป็นผลผลิตทางวัฒนธรรมของกลุ่มสังคมที่มีการสืบทอดและผลิตซ้ำ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ทรัพยากรทางวัฒนธรรมประเภทจับต้องไม่ได้ หมายถึง การแสดงออก ความรู้และทักษะ ประกอบด้วย ประเพณี ศิลปะการแสดงประเภทต่างๆ และทรัพยากรทางวัฒนธรรมประเภทจับต้องได้ หมายถึง อาคาร สิ่งก่อสร้าง แหล่งโบราณสถาน สิ่งของหรือวัตถุที่มนุษย์ประดิษฐ์หรือดัดแปลงขึ้นเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง (ธนิช, 2550) และ (3) **ระบบกิจกรรม** เป็นการศึกษาถึงองค์ประกอบของระบบกิจกรรมของกลุ่มสังคมในช่วงเวลาหนึ่ง ประกอบด้วย กลุ่มเป้าหมาย วัตถุประสงค์ เครื่องมือ ความเป็นชุมชน กฎการแบ่งงาน และผลลัพธ์ (Engestrom, 1987)

2) **ด้านการจัดการ** เป็นการศึกษาถึงการรวมกลุ่มทางสังคมที่มีการจัดการเพื่อขับเคลื่อนความต้องการหรือวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพิจารณาถึง **กระบวนการจัดการ** ประกอบด้วย การวางแผนเป็นวางแผนกรอบการบริหารจัดการขององค์กรให้เกิดประสิทธิภาพในระยะยาว การจัดการองค์กรเป็นการจัดการด้านโครงสร้างขององค์กรเพื่อนำไปสู่การดำเนินงานอย่างเป็นระบบ การประสานงานเป็นดำเนินงานร่วมกันของทุกภาคส่วน การใช้ทรัพยากรเป็นการจัดการและเข้าถึงภายในระบบอย่างเป็นองค์รวม และการประเมินผลเป็นการติดตามผลลัพธ์ของการดำเนินงานเพื่อวัดถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลของกิจกรรมนอกเหนือจากนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการคำนึงถึงบริบทภายนอกที่เกี่ยวข้องที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการจัดการ (Katz และ Kahn, 1966)

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดวิธีวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

จากกรอบแนวคิดวิธีวิจัย นำมาสู่การออกแบบเครื่องมือในการศึกษาเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ผลการศึกษา สามารถจำแนกวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน คือ

ข้อมูลทุติยภูมิ เป็นการศึกษาและทบทวนเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎี ประกอบด้วย แนวคิดเกี่ยวกับย่านชุมชนเก่า แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเชิงระบบ และแนวคิดเกี่ยวกับระบบกิจกรรม รวมถึงการศึกษาแผน นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับด้านผังเมืองและการพัฒนาย่านชุมชนเก่า เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ร่วมกับผลการศึกษาต่อไป

ข้อมูลปฐมภูมิ เป็นการเก็บข้อมูลโดยใช้ (1) แบบสัมภาษณ์ เพื่อสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกของกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำแนกกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม รวมทั้งสิ้น 10 คน ประกอบด้วย (1) กลุ่มบุคคลสำคัญ คือ ผู้นำชุมชนนางเลิ้ง และผู้ที่มีทักษะในด้านอาหาร ศิลปะการแสดง และหัตถกรรม มีการกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือก คือ เป็นกลุ่มบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญของชุมชน และ (2) กลุ่มบุคคลทั่วไป คือ บุคคลภายในและบุคคลภายนอกชุมชน มีการกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือก คือ เป็นบุคคลภายในหรือบุคคลภายนอกชุมชนที่มีความเกี่ยวข้องหรือมีผลต่อการจัดการ และ (2) แบบสำรวจ ทั้งการจดบันทึกและการถ่ายภาพ เพื่อเข้าใจถึงลักษณะทางกายภาพ สังคม และกิจกรรมทางเศรษฐกิจ รวมถึง บริบทโดยรวมของชุมชน ผลการศึกษาที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลนำมาสู่การสังเคราะห์ข้อมูลผ่านวิธีการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ คือ การวิเคราะห์แบบการสร้างสรรค์ข้อสรุปอุปนัย (Analytic Induction) เป็นการตีความสร้างข้อสรุปที่สำคัญของข้อมูลที่ได้เพื่อนำไปสู่การสรุปผลการศึกษาต่อไป

ผลการศึกษา

จากการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ ข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมาและสภาพทั่วไป และข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสำรวจพื้นที่ นำมาสู่การศึกษาและแบ่งการวิเคราะห์ผลการศึกษาออกเป็น 2 ประเด็น คือ 1) พัฒนาการและบทบาทของชุมชนนางเลิ้ง และ 2) การปรับตัวของชุมชนนางเลิ้ง มีรายละเอียด ดังนี้

1.1 พัฒนาการและบทบาทของชุมชนนางเลิ้ง

ชุมชนนางเลิ้งเป็นหนึ่งในย่านชุมชนเก่าที่สำคัญของกรุงเทพมหานครตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น โดยสามารถประจักษ์ได้จากสภาพทางกายภาพที่มีความเฉพาะที่ก่อให้เกิดจุดรวมกิจกรรมที่สื่อถึงความเป็นย่าน และความเปี่ยมเสน่ห์ให้ถึงความต่อเนื่องของกิจกรรมทางสังคม ความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นของกลุ่มสังคม รวมถึง การดำเนินวิถีชีวิตและเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่สืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปอีกรุ่นหนึ่ง ประกอบกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องเนื่องจากการใช้ประโยชน์ที่ดินและรูปแบบวิถีชีวิตของกลุ่มสังคม แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของแต่ละมิติที่ส่งผลต่อกันอีกมิติหนึ่ง อันก่อให้เกิดขึ้นของบทบาทของชุมชนนางเลิ้งในแต่ละช่วงเวลา ซึ่งภายในบทบาทหนึ่งๆ จะแสดงให้เห็นถึงระบบกิจกรรมที่เกิดจากความสัมพันธ์ของลักษณะทางกายภาพ ลักษณะทางสังคม และลักษณะทางเศรษฐกิจที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันเพื่อขับเคลื่อนให้ชุมชนยังคงอยู่ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของบริบทสภาพแวดล้อมสามารถแบ่งบทบาทของชุมชนนางเลิ้งออกเป็น 3 บทบาท มีรายละเอียด ดังนี้

1) **บทบาทด้านการเป็นแหล่งที่อยู่อาศัย: สมัยรัชกาลที่ 1 - 3 (พ.ศ.2325 - พ.ศ.2394)** ช่วงเริ่มต้นของชุมชนนางเลิ้ง หรืออเลิ้ง สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น พ.ศ.2325 เป็นช่วงระยะของการสร้างบ้านเมือง เป็นพื้นที่นอกกำแพงพระนคร มีลักษณะเป็นทุ่งนาหรือที่รกร้างว่างเปล่าและมีการเลี้ยงสัตว์ ต่อมาเมื่อรัชกาลที่ 1 ได้พระราชทานให้ที่ดินบริเวณนี้เป็นที่พักอาศัยของผู้คนหลากหลายเชื้อชาติ ทั้งชาวเขมร ชาวลาว และชาวมอญเข้ามาเพื่อค้าขายและอยู่อาศัย ซึ่งมีทักษะในด้านการปั้นโอ่ง ต้ม ไห และหม้อดินเผา และชาวใต้ที่อพยพและติดตามกองทัพเข้ามายังพระนคร ซึ่งมีทักษะในด้านศิลปะการแสดงประเภทโขน ละครชาตรี หนังตะลุง ลิเก และดนตรีปี่พาทย์ ทำให้การประกอบอาชีพ

ในช่วงเวลานี้เป็นการค้าขายและศิลปะการแสดง โดยการตั้งถิ่นฐานส่วนใหญ่อยู่บริเวณวัดเนื่องจากเป็นสถานที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้คนและศูนย์กลางการทำกิจกรรมทางศาสนาต่างๆ ต่อมาได้มีการทำสนธิสัญญาเบอร์นีร่วมกับประเทศอังกฤษเพื่อเปิดสัมพันธไมตรีทางการค้า และชุดคลองแสนแสบเพื่อเชื่อมต่อและก่อให้เกิดความสะดวกในการคมนาคมขนส่งและการค้าแลกเปลี่ยน ส่งผลให้ผู้คนอพยพเข้ามายังบริเวณพื้นที่ชุมชนบางลำภูเพื่ออยู่อาศัยเพิ่มขึ้น กล่าวได้ว่าชุมชนบางลำภูมีสภาพพื้นที่เป็นสวนหรือทุ่งนาและเป็นที่อยู่อาศัยประปราย เมื่อเกิดการพัฒนาระบบการสัญจรทางน้ำรอบพระนคร ทำให้ชุมชนบางลำภูได้รับอิทธิพลและเกิดการขยายตัวของแหล่งที่อยู่อาศัยเป็นสำคัญ กลุ่มสังคมส่วนใหญ่อยู่ในรูปแบบความสัมพันธ์แบบเครือญาติและละแวกเพื่อนบ้านที่มีการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน แสดงให้เห็นถึงการเป็นบทบาทเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยเป็นหลัก

2) บทบาทด้านการเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ: สมัยรัชกาลที่ 4 - 6 (พ.ศ.2394 - พ.ศ.2467)

ช่วงเจริญรุ่งเรืองของชุมชนบางลำภู เป็นยุคสมัยที่มีความเจริญในการพัฒนาเมืองในด้านการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม อันเป็นผลพวงจากอิทธิพลของชาวตะวันตกที่เข้ามาทำสัญญาทางการค้าอย่างเสรี ส่งผลให้เกิดการมุ่งเน้นพัฒนาประเทศผ่านการคมนาคมและขนส่ง การออกแบบชุมชนเมืองเพื่อสร้างกรุงเทพมหานครให้ทันสมัย และการดำเนินการด้านสาธารณูปโภค รวมถึงนโยบายการขยายขอบเขตของการพัฒนาจากพื้นที่ชั้นในออกนอกเขตพระนคร ผ่านการขุดคลองผดุงเกษมไปทางทิศตะวันออกเพื่อขยายเมืองและเพิ่มเส้นทางการสัญจร โดยพื้นที่ของชุมชนบางลำภูได้รับประโยชน์จากการพัฒนาดังกล่าวและกลายเป็นย่านเศรษฐกิจที่สำคัญของกรุงเทพมหานคร เนื่องจากความสามารถในการเข้าถึงของพื้นที่ทั้งคมนาคมทางบก ทางราง และทางน้ำที่เชื่อมต่อพื้นที่กับพื้นที่ภายนอก ก่อให้เกิดการเป็นแหล่งรวมกิจกรรมที่หลากหลาย ทั้งการสร้างตลาดบางลำภูเป็นตลาดบกแห่งแรกของประเทศไทยที่มีความทันสมัยและเป็นศูนย์รวมสินค้านำเข้าและอาหารสดที่ผู้คนต่างมาจับจ่ายใช้สอย การสร้างตึกแถวริมถนนที่มีลักษณะอาคารสถาปัตยกรรมฝั่งตะวันตก การเกิดขึ้นของโรงพักบางลำภู การก่อตั้งสนามม้าบางลำภูที่ซึ่งเป็นแหล่งชุมนุมของผู้ที่ชื่นชอบม้าและการพนันม้า นอกเหนือจากนั้น ยังเป็นย่านของศิลปะการแสดงและสถานบันเทิง โดยเฉพาะบริเวณตรอกละคร ประกอบด้วย โขน ละคร หนังตะลุง ลิเก ดนตรีปี่พาทย์ และโรงน้ำชา อีกทั้ง การสร้างโรงภาพยนตร์เฉลิมธานีภายในตลาดบางลำภูได้สร้างความมีชีวิตชีวาและดึงดูดผู้คนมายังพื้นที่บางลำภูมากขึ้น ทำให้ผู้คนต่างอพยพและย้ายถิ่นฐานเพื่ออยู่อาศัยและประกอบอาชีพต่างๆ กล่าวได้ว่า จากการพัฒนาประเทศทำให้ชุมชนบางลำภูกลายเป็นย่านการค้าและแหล่งบันเทิงที่สำคัญ เนื่องด้วยศักยภาพของพื้นที่ของความสามารถในการเชื่อมต่อการสัญจรทั้งภายในและภายนอก การมีโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกที่ครบครัน ประกอบกับการใช้ประโยชน์ที่ดินที่หลากหลาย อาทิ แหล่งพาณิชย์กรรม สถานบันเทิง และสถาบันราชการ ฯลฯ แสดงให้เห็นถึงการเป็นบทบาทหลักในด้านการค้าและบทบาทรองเป็นด้านแหล่งที่อยู่อาศัย

3) บทบาทด้านการปรับตัวของชุมชนบางลำภู: รัชกาลที่ 7 - ปัจจุบัน (พ.ศ.2468 - พ.ศ.2562)

ช่วงการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของชุมชนบางลำภู ขณะนั้นรัฐบาลได้ออกแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 เพื่อมุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจ ทำให้เกิดการกระจายความเจริญบริเวณรอบนอกกรุงเทพมหานคร ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของพื้นที่รอบนอก ทั้งการเกิดขึ้นของอาคารศูนย์การค้า อาคารพาณิชย์ และที่พักอาศัยแทนที่พื้นที่สวนและไร่นา ทำให้ผู้คนไม่ต้องไปจับจ่ายใช้สอยพื้นที่กลางเมือง และจากการเปลี่ยนแปลงนี้ได้ส่งผลกระทบต่อชุมชนบางลำภู ทั้งการชบเซาของตลาดบางลำภู การถูกแทนที่ด้วยโรงหนังยุคสมัยใหม่ของโรงหนังเฉลิมธานี การปิดตัวลงของสถานบันเทิงจากข้อบังคับทางกฎหมาย รวมถึงการเกิดขึ้นของสถานการณ์เพลิงไหม้ทำให้พื้นที่ที่มีความเสื่อมโทรมมากขึ้น ส่งผลให้ผู้คนในชุมชนบางส่วนย้ายถิ่นฐานออกไปแหล่งที่มีแนวโน้มทางเศรษฐกิจที่ดีกว่า จนกระทั่ง

พ.ศ.2553 ชุมชนนางเลิ้งมีการขับเคลื่อนผ่านการทำกิจกรรมและโครงการต่างๆ โดยใช้ทรัพยากรทางวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือสู่การสร้างมูลค่าทางวัฒนธรรมให้ชุมชนสามารถปรับตัวเพื่อการคงอยู่ กล่าวได้ว่า การพัฒนาเมืองและสถานการณ์ทางที่เกิดขึ้นส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินที่หลากหลาย โครงสร้างทางสังคมที่เป็นพลวัต และกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้ชุมชนนางเลิ้งมีการปรับตัวผ่านการจัดการกิจกรรมที่สะท้อนถึงการใช้พื้นที่ วิถีชีวิต และกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และสามารถขับเคลื่อนตนเองภายใต้การพัฒนาเมืองในปัจจุบัน แสดงให้เห็นถึงการเป็นบทบาทหลักเป็นแหล่งที่อยู่อาศัย และด้านการค้าเป็นเพียงบทบาทเสริม

1.2 การปรับตัวที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของชุมชนนางเลิ้ง

การศึกษาพัฒนาการและบทบาทของชุมชนนางเลิ้งแต่ละบทบาทเห็นได้ว่าจะมีการขับเคลื่อนของชุมชนเพื่อตอบสนองความต้องการและให้กลุ่มสังคมดำรงอยู่ ถือเป็นการเกิดขึ้นของระบบกิจกรรมหนึ่งๆ โดยอดีตเป็นเพียงทุ่งนา จนกระทั่งเกิดการพัฒนาประเทศ ทำให้ชุมชนนางเลิ้งได้รับอิทธิพลและกลายเป็ย่านเศรษฐกิจที่สำคัญของกรุงเทพมหานคร แต่เมื่อกาลเวลาแปรเปลี่ยนนำไปสู่การเกิดขึ้นของอาคารศูนย์การค้า อาคารพาณิชย์ และอาคารที่พักอาศัย ได้ส่งผลกระทบและลดทอนความสำคัญต่อชุมชนนางเลิ้ง นำไปสู่การปรับตัวผ่านการจัดการกิจกรรมต่างๆ โดยใช้ทรัพยากรทางวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือสู่การสร้างมูลค่าทางวัฒนธรรม และเมื่อพิจารณาการจัดการกิจกรรมของชุมชนนางเลิ้งพบว่าการจัดการกิจกรรมตั้งแต่ในพ.ศ.2553 จนกระทั่งปัจจุบัน (พ.ศ.2562) รวมทั้งสิ้น 45 กิจกรรม โดยผู้ศึกษาต้องการที่จะถอดรายละเอียดการจัดการกิจกรรมของชุมชนในภาพรวม (ภาพที่ 4) ดังนี้

1) **การจำแนกประเภทของกิจกรรม** เป็นการแบ่งกลุ่มประเภทกิจกรรมตามประเภทของทรัพยากรทางวัฒนธรรม และจำแนกประเภทกิจกรรมย่อยตามเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนนางเลิ้ง พบว่ากิจกรรมที่เกิดขึ้นนั้นเกี่ยวข้องกับลักษณะทางกายภาพที่มีความเฉพาะ วิถีชีวิตและวัฒนธรรม และกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ชุมชนนางเลิ้ง สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

- **กิจกรรมประเภททรัพยากรทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible Cultural Resources)** เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งของหรือวัตถุที่มนุษย์สร้างขึ้นที่สามารถเคลื่อนย้ายได้และที่ไม่สามารถเคลื่อนย้ายได้ ประกอบด้วย (1) กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับคุณค่าทางสถาปัตยกรรม เป็นกิจกรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับคุณค่าทางสถาปัตยกรรม คิดเป็นร้อยละ 43 เป็นการร่วมกันปรับปรุงอาคารเก่าแก่เพื่อรักษาถึงคุณค่าทางสถาปัตยกรรม เนื่องจากลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่ได้รับอิทธิพลจากตะวันตก ทำให้ผู้คนรับรู้ได้ถึงความหมายของสถานที่ (2) งานหัตถกรรม คิดเป็นร้อยละ 43 ด้วยบริบทของพื้นที่ในอดีตที่ล้อมรอบด้วยย่านวังต่างๆ และการย้ายถิ่นฐานของชาวละครภาคใต้มายังพื้นที่ชุมชนนางเลิ้ง นำมาสู่การดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสอนทำแป้งพวงและการเย็บเครื่องโขน และ (3) อาหารและขนมหวาน คิดเป็นร้อยละ 14 ด้วยบริบทของพื้นที่ในอดีตที่ล้อมรอบด้วยย่านวังต่างๆ ทำให้ผู้คนบริเวณโดยรอบย่านวังเข้าไปทำงานในวังและได้รับสูตรอาหารดั้งเดิม นำมาสู่การดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำอาหารคาวและขนมหวานที่มีการสืบทอดรุ่นต่อรุ่น

- **กิจกรรมประเภททรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Cultural Resources)** เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติ ความรู้ และทักษะที่มีการสืบทอดและผลิตซ้ำรุ่นสู่รุ่นซ้ำ ประกอบด้วย (1) การส่งเสริมความรู้และทักษะ คิดเป็นร้อยละ 48 เป็นการส่งเสริมองค์ความรู้และสร้างความตระหนักให้แก่กลุ่มคนภายในชุมชน ผ่านการจัดกิจกรรมที่สอดแทรกสถานการณ์ในปัจจุบันให้เด็กๆ ในชุมชนได้คิดและวางแผน ตลอดจนเรื่องสุขภาวะ รวมถึงการพัฒนาทักษะผ่านการสอนศิลปะและงานหัตถกรรมต่างๆ ให้สามารถสร้างอาชีพได้ (2) ศิลปะการแสดง คิดเป็นร้อยละ 44 เนื่องด้วยการย้ายถิ่นฐานของชาวละครภาคใต้ที่มีทักษะด้านศิลปะการแสดงในด้านการ

รำละครชาตรีและดนตรีปี่พาทย์ จึงมีการสอนการรำละครชาตรีและดนตรีปี่พาทย์แก่บุคคลภายในชุมชนชนและบุคคลภายนอกชุมชนที่สนใจจะเรียนรู้ ประกอบกับเผยแพร่ตามงานต่างๆ เพื่อส่งเสริมให้เกิดการรับรู้คุณค่า และ (3) ความเชื่อ คิดเป็นร้อยละ 12 ด้วยการเป็นแหล่งที่ตั้งของศาสนสถานที่สำคัญที่ซึ่งเป็นแหล่งยึดเหนี่ยวจิตใจและเป็นศูนย์รวมกิจกรรมของผู้คนตั้งแต่ในอดีต ส่งผลให้ผู้คนมีความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์และสิ่งลี้ลับที่อยู่คู่กับความเป็นมาของพื้นที่ จึงมีจัดกิจกรรมในการเผยแพร่เรื่องราวความเป็นมาสิ่งศักดิ์สิทธิ์และสิ่งลี้ลับของชุมชนนางเลิ้งแก่ผู้คนภายนอก

2) กระบวนการจัดการของกิจกรรม เป็นการศึกษารายละเอียดของการจัดการของกิจกรรมทั้งหมดในภาพรวมผ่านกระบวนการจัดการของแนวคิดการจัดการอย่างเป็นระบบ มีรายละเอียด ดังนี้

2.1) การวางแผน เป็นการวางแผนเชิงกลยุทธ์เพื่อวางกรอบแนวทางในการดำเนินงานและขับเคลื่อนในการบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ร่วมกันขององค์กร ซึ่งจาก (1) การกำหนดวัตถุประสงค์ของชุมชนนางเลิ้ง ด้วยการเปลี่ยนแปลงของเมืองในปัจจุบันและนโยบายของภาครัฐที่มุ่งเน้นการพัฒนาทุนทางสังคมและวัฒนธรรม จึงต้องมีการปรับตัวเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงและยกระดับศักยภาพวัฒนธรรมของชุมชนให้สอดคล้องกับนโยบายของภาครัฐให้ยังคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่สำคัญของชุมชน จึงนำมาสู่ (2) กลยุทธ์ คือ การใช้ทรัพยากรวัฒนธรรมในการเป็นเครื่องมือสร้างกิจกรรม ทั้งทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (คุณค่าทางสถาปัตยกรรม อาหารและขนมหวาน และงานหัตถกรรม) และทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (ศิลปะการแสดง ความรู้และทักษะ และความเชื่อ) สู่การสร้างกิจกรรมที่สร้างมูลค่าเพิ่มทางวัฒนธรรมผ่านการบูรณาการร่วมกับองค์ความรู้ร่วมกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ถือเป็นการเปลี่ยนแปลงทางความคิดและการผลิตให้เกิดการพัฒนาต่อยอดของกิจกรรมที่สอดคล้องกับปัจจุบัน รวมถึงความสามารถในการพึ่งพาตนเอง และ (3) โครงการ เป็นการกำหนดโครงการและนำไปสู่การปฏิบัติกิจกรรม แต่ละกิจกรรมที่เกิดขึ้นจะเป็นการส่งเสริมและสร้างความตระหนักในด้านความสำคัญทางเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน

2.2) การจัดการองค์กร เป็นการพิจารณาถึงรูปแบบของโครงสร้างองค์กรในการดำเนินกิจกรรม พบว่ามีการจัดการโครงสร้างองค์กรของกิจกรรม 2 ประเภท คือ (1) การจัดการโครงสร้างองค์กรแบบเป็นทางการ คือ การดำเนินงานร่วมกับภาครัฐที่มีการดำเนินกิจกรรมตามโครงการที่ภาครัฐได้วางไว้เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน และ (2) การจัดการโครงสร้างองค์กรแบบไม่เป็นทางการ คือ การดำเนินงานร่วมกับภาคประชาสังคม ภาคเอกชน องค์กรไม่แสวงหาผลกำไร และสถาบันการศึกษา โดยกลุ่มองค์กรเหล่านี้มีความต้องการในทิศทางเดียวกันเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาศักยภาพของชุมชน และในการดำเนินงานได้มีการแบ่งงานตามความเชี่ยวชาญและความสามารถเฉพาะด้าน

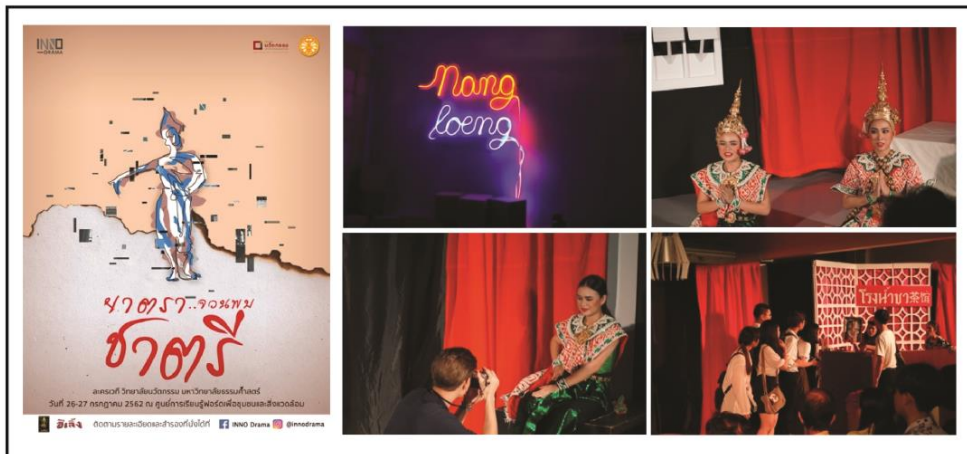
2.3) การประสานงาน เป็นการศึกษาถึงบทบาทของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการดำเนินกิจกรรมร่วมกับชุมชนนางเลิ้ง ประกอบด้วย 5 ภาคส่วน คือ (1) ภาครัฐเป็นภาคส่วนที่ส่งเสริมและพัฒนาชุมชน ทั้งด้านกายภาพ สังคม และเศรษฐกิจ รวมถึงสัญลักษณ์ของชุมชน อันนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิต เช่น กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงสาธารณสุข และสำนักผังเมืองกรุงเทพมหานคร เป็นต้น (2) ภาคประชาสังคมเป็นภาคส่วนที่เกิดจากการรวมตัวของกลุ่มสังคมในชุมชนนางเลิ้ง โดยเริ่มต้นจากที่ผู้นำชุมชนนางเลิ้ง (คุณสุวรรณ แวพลอยงาม) ต้องการที่จะรักษาวิถีชีวิตและเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองท่ามกลางบริบทเมืองที่เปลี่ยน จึงดำเนินกิจกรรมร่วมกับผู้ที่มีเอกลักษณ์ที่สำคัญของชุมชนในด้านศิลปะการแสดง คือ ละครชาตรี (ครูกัญญา ทิพย์โสเป็นผู้ที่มีกระบวนการทำที่เป็นรำลือและเป็นที่ยอมรับของคณะละครชาตรีของประเทศไทย) และด้านดนตรีปี่พาทย์

(ครูพูน เรืองนนท์ เป็นผู้ที่มีทักษะด้านดนตรีที่สามารถเล่นตอบโต้และสอดรับกับจังหวะละครชาตรีได้เป็นอย่างดี) รวมถึงบุคคลภายในชุมชนที่เกี่ยวข้องเป็นกลุ่มบุคคลที่ช่วยส่งเสริมและสนับสนุนในการจัดกิจกรรมครั้งนี้ (3) สถาบันการศึกษาเป็นมหาวิทยาลัยต่างๆ ที่ต้องการจะนำองค์ความรู้ในสาขาที่เชี่ยวชาญมาเผยแพร่ให้แก่ชุมชน เช่น ด้านสถาปัตยกรรม ด้านการวางแผนผังเมือง ด้านนวัตกรรม ด้านการออกแบบ เป็นต้น เพื่อก่อให้เกิดประยุตต์องค์ความรู้สู่การปฏิบัติที่สามารถสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนและสังคม อันนำไปสู่การแก้ปัญหาและพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน (4) ภาคองค์กรไม่แสวงหาผลกำไรเป็นการรวมกลุ่มของกลุ่มคนที่ต้องการแสวงหาผลกำไรและมีความสนใจเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาชุมชน จึงต้องการที่จะออกแบบกระบวนการพัฒนาชุมชนที่เหมาะสมกับความต้องการของพื้นที่ เพื่อพัฒนาชุมชนอย่างแท้จริง และ (5) ภาคเอกชนเป็นภาคส่วนที่ต้องการจะสนับสนุนกิจกรรมของชุมชน ซึ่งอาจจะอยู่ในรูปแบบของการให้เงินทุนในการส่งเสริมกิจกรรมของชุมชนเพื่อขับเคลื่อนให้ชุมชนบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

2.4) การใช้ทรัพยากร เป็นการนำทรัพยากรเข้าสู่การสร้างกิจกรรม คือ (1) ทรัพยากรมนุษย์ เป็นการนำทุนทางทรัพยากรมนุษย์ ทั้งบุคคลภายในชุมชน ประกอบด้วย ผู้นำชุมชนนางเลิ้ง ผู้ที่มีเอกลักษณ์ในด้านวัฒนธรรม บุคคลภายในชุมชนที่เกี่ยวข้อง และบุคคลภายนอกชุมชน ประกอบด้วย ภาคประชาสังคม องค์กรไม่แสวงหาผลกำไร ภาคเอกชน ภาครัฐ และสถาบันการศึกษา (2) ทรัพยากรความรู้และทักษะ เป็นการนำความรู้และทักษะของบุคคลภายในชุมชน ทั้งศิลปะการแสดง งานหัตถกรรม อาหารและขนมหวาน ความเชื่อ และมุมมองด้านคุณค่าทางสถาปัตยกรรม เป็นเครื่องมือในการประยุตต์ร่วมกับองค์ความรู้ต่างๆ เพื่อก่อให้เกิดกิจกรรมที่มีความร่วมสมัย (3) ทรัพยากรอุปกรณ์และเทคโนโลยี เป็นการนำพื้นที่ทั้งภายในและภายนอกชุมชนในการดำเนินกิจกรรม และการนำเทคโนโลยีบูรณาการร่วมกับการสร้างกิจกรรม เป็นการประชาสัมพันธ์กิจกรรมในช่องทางต่างๆ และ (4) ทรัพยากรเงินทุน เป็นการขอเงินสนับสนุนจากภาคส่วนต่างๆ ถือเป็นสิ่งจำเป็นในการขับเคลื่อนกิจกรรม

2.5) การประเมินผล จากการดำเนินการกิจกรรมของชุมชนอย่างสม่ำเสมอ ตั้งแต่ พ.ศ.2553 - ปัจจุบัน (พ.ศ.2562) พบว่าผลลัพธ์ที่ได้จากการดำเนินกิจกรรมช่วยสร้างความตระหนักและเกิดการสืบทอดกิจกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนร่วมสมัยที่สอดรับกับปัจจุบัน

ดังตัวอย่างของ**กิจกรรมยatra..จวนพชาตรี** เป็นหนึ่งกิจกรรมร่วมสมัยที่มีการจัดการอย่างประสบความสำเร็จ ซึ่งเป็นการประยุตต์การแสดงละครชาตรีดั้งเดิมสู่ละครเวทีในการถ่ายทอดเรื่องราวของชุมชนนางเลิ้งในยุครุ่งเรืองในอดีตและยุคปัจจุบัน เพื่อสะท้อนถึงมุมมองสองด้านผ่านมุมมองของผู้คนในชุมชนนางเลิ้งและผู้คนภายนอกพื้นที่ที่มีจุดมุ่งหมายที่แตกต่างกัน โดยผู้คนภายในชุมชนยังคงคำนึงถึงอดีตในการเป็นแหล่งศิลปะการแสดง แหล่งศูนย์รวมความบันเทิงที่มีชื่อเสียงเลื่องลือ ทั้งตรอกละครที่ประกอบด้วยละครชาตรีและดนตรีปี่พาทย์ ตรอกสะพานขาวที่ประกอบด้วย โรงน้ำชา และโรงผ่น ถือเป็นแหล่งที่สร้างอาชีพและรายได้ให้แก่ผู้คนในชุมชนนางเลิ้ง ผู้คนภายนอกต่างต้องมาพื้นที่แห่งนี้เพื่อหาความบันเทิงใจและใช้จ่ายใช้สอย แต่เมื่อกาลเวลาผ่านไปส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบวิถีชีวิตของผู้คนไปโดยปริยาย จากพื้นที่ที่เคยเป็นแหล่งสร้างรายได้และอาชีพกลายเป็นย่านที่ชบเซา และไม่มีการสืบทอดของวิถีชีวิตดั้งเดิม เนื่องจากคนรุ่นหลังต่างไปประกอบอาชีพอื่นๆ ทำให้หลงเหลือเพียงแต่ความทรงจำ อีกหนึ่งมุมมองของผู้คนภายนอก มองว่าชุมชนนางเลิ้งเป็นชุมชนที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนานและยังคงอยู่ซึ่งอัตลักษณ์ของชุมชน หากทว่าไม่มีการปรับตัวให้เข้ากับบริบทของเมืองในปัจจุบัน อาจส่งผลต่อการลดทอนบทบาทของชุมชนและเลือนลางหายไปในที่สุด จึงเห็นได้ว่าเป็นการสะท้อนถึงเรื่องราวต่างมุมมองที่คิดต่าง เพียงแต่ทว่าทั้งสองมุมมองเปิดรับมุมมองที่แตกต่างกัน จะช่วยกันขับเคลื่อนให้เกิดการคงอยู่ของชุมชนในบริบทร่วมสมัย (ภาพที่ 3)

ภาพที่ 3 ตัวอย่างกิจกรรมยาดรานางเลิ้ง.
ที่มา: Inno Drama, 2562.

จากการปรับตัวของชุมชนนางเลิ้ง แสดงให้เห็นถึงการเกิดระบบกิจกรรมของบทบาทการปรับตัวของชุมชนนางเลิ้ง ด้วยการเปลี่ยนแปลงของเมืองส่งผลต่อการใช้พื้นที่ วิถีชีวิต และกิจกรรมทางเศรษฐกิจภายในพื้นที่ ทำให้ชุมชนนางเลิ้งขับเคลื่อนชุมชนผ่านการจัดการกิจกรรม โดยเริ่มต้นจากผู้นำชุมชนและผู้คนในชุมชนนางเลิ้งต้องการที่จะปรับตัวให้สามารถยังคงอยู่ซึ่งวิถีชีวิตและเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม จึงมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกับภาคส่วนต่างๆ ที่มีการแบ่งหน้าที่ตามความเชี่ยวชาญ สู่การบูรณาทรัพยากรทางวัฒนธรรมร่วมกับองค์ความรู้ให้เกิดกิจกรรมร่วมสมัย และมีการใช้พื้นที่ภายในชุมชนเพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคมให้เกิดความเป็นหนึ่งเดียวกันและส่งเสริมเศรษฐกิจจากการเข้ามาของบุคคลภายนอก และการใช้พื้นที่ภายนอกในการทำกิจกรรมเป็นการเผยแพร่กิจกรรมแก่บุคคลภายนอก นอกจากนี้ มีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมในช่องทางต่างๆ เช่น เฟสบุ๊ค อินสตาแกรม เป็นต้น ซึ่งจากการทำกิจกรรมทำให้ชุมชนนางเลิ้งคงอยู่ซึ่งเอกลักษณ์ของชุมชนท่ามกลางบริบทการเปลี่ยนแปลง สามารถสรุปองค์ประกอบของระบบกิจกรรมของชุมชนนางเลิ้ง 6 องค์ประกอบหลัก ดังนี้

(1) **ผู้กระทำ (Actor)** กลุ่มเป้าหมายที่มีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันภายในชุมชนนางเลิ้ง ประกอบด้วยผู้นำชุมชนนางเลิ้ง ผู้ที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม บุคคลภายในชุมชนที่เกี่ยวข้อง และบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน องค์กรไม่แสวงหากำไร และสถาบันการศึกษา

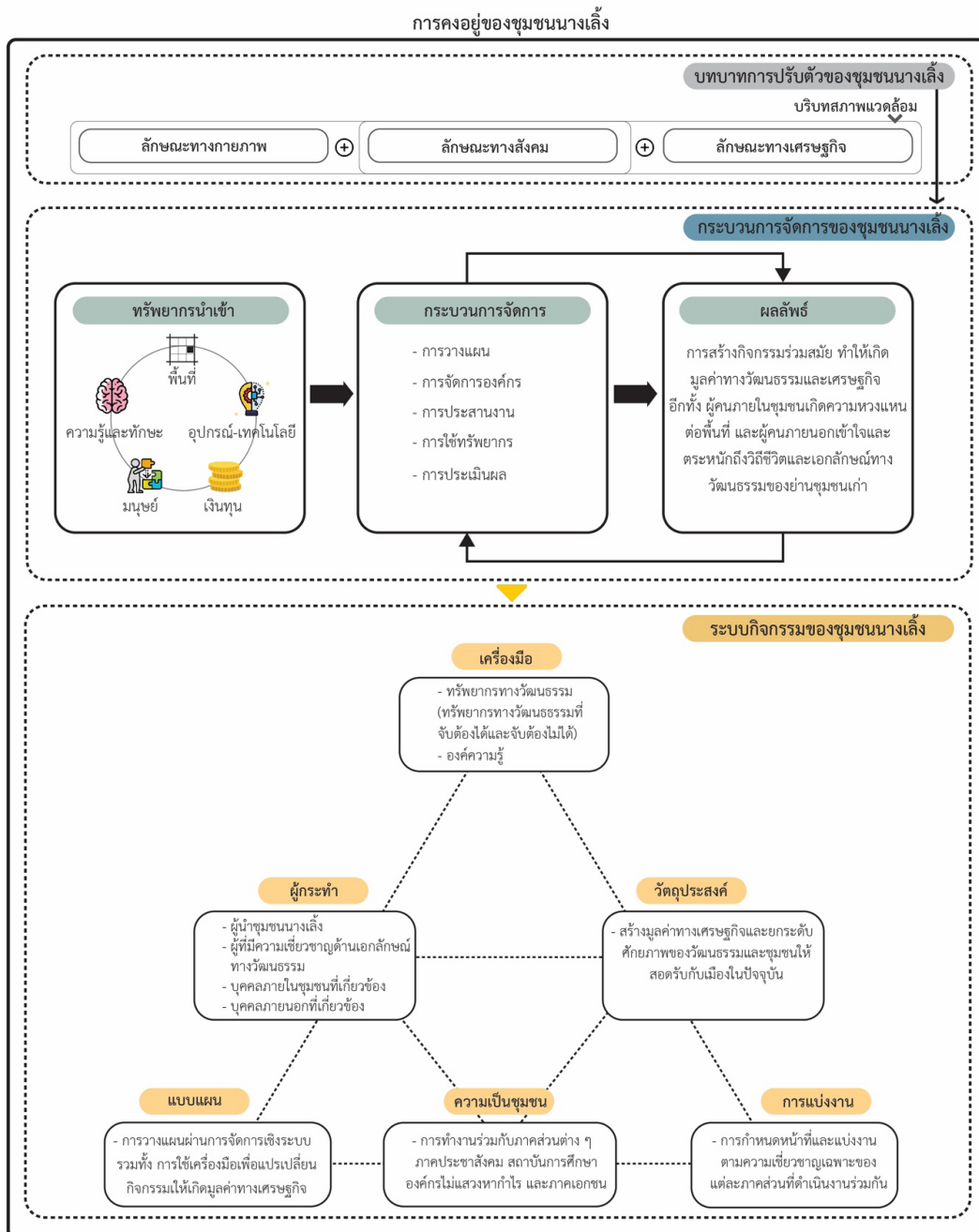
(2) **วัตถุประสงค์ (Objective)** เป้าหมายที่ผู้กระทำได้ตั้งไว้เพื่อบรรลุผลลัพธ์หนึ่งๆ โดยผู้กระทำมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินกิจกรรมเพื่อก่อให้เกิดคงอยู่ทางด้านวิถีชีวิตและเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม และขับเคลื่อนเศรษฐกิจของชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้

(3) **แผน (Plan)** การวางแผนเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ โดยผู้กระทำได้มีการวางแผนการดำเนินกิจกรรมผ่านการจัดการเชิงระบบที่คำนึงถึงองค์ประกอบ 3 ส่วน คือ ทรัพยากรนำเข้า กระบวนการจัดการ และผลลัพธ์

(4) **เครื่องมือ (Tool)** คือ สิ่งที่ขับเคลื่อนให้ผู้กระทำตอบสนองวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ได้ ซึ่งอยู่ในรูปของวัตถุหรือความคิด โดยมีการใช้ทรัพยากรทางวัฒนธรรมทั้งประเภทที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ ประกอบกับองค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรม เป็นเครื่องมือในการยกระดับและสร้างมูลค่าให้แก่กิจกรรม

(5) **ความเป็นชุมชน (Community)** คือ การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มสังคมที่มีการสื่อสารและแลกเปลี่ยนความสนใจในทิศทางเดียวกันเพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่งการขับเคลื่อนกิจกรรมมีการประสานงานร่วมกันระหว่างภาคส่วนต่างๆ ทั้งชุมชน ภาครัฐ ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน องค์กรไม่แสวงหากำไร และสถาบันการศึกษา

(6) การแบ่งงาน (Division) คือ การแบ่งหน้าที่ในการดำเนินงานนั้นเสมือนเป็นการกำหนดโครงสร้างรูปแบบความสัมพันธ์เพื่อนำไปสู่ผลลัพธ์ที่วางไว้ร่วมกัน โดยการดำเนินงานขององค์กรนั้นมีการแบ่งหน้าที่ตามความเชี่ยวชาญเฉพาะของแต่ละภาคส่วนเพื่อส่งเสริมและดำเนินงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

การสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากข้อมูลทุติยภูมิและข้อมูลปฐมภูมินำมาสู่การวิเคราะห์ผลการศึกษาผ่านการวิเคราะห์แบบสร้างข้อสรุปอุปนัยเพื่อให้ได้แก่นสำคัญของข้อมูล ได้มีการแบ่งประเด็นการศึกษาออกเป็น 2 ประเด็น คือ พัฒนาการและบทบาทของชุมชนนางเลิ้ง ประกอบกับการปรับตัวของชุมชนนางเลิ้งในด้านการดำเนินกิจกรรมของชุมชนนางเลิ้งและด้านระบบกิจกรรมของชุมชนนางเลิ้ง พบว่า การเกิดบทบาทของชุมชนนางเลิ้งในแต่ละช่วงเวลาที่มีการขับเคลื่อนกิจกรรมเพื่อสืบทอดวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน รวมถึง มีการปรับตัวกับบริบทสภาพแวดล้อมอันเป็นระบบกิจกรรมหนึ่งๆ ของชุมชนเพื่อก่อให้เกิดการคงอยู่ของชุมชน ซึ่งในอดีตชุมชนนางเลิ้งเป็นเพียงพื้นที่นอกกำแพงที่มีลักษณะเป็นทุ่งนาหรือสวน แต่เมื่อเกิดการอพยพและย้ายถิ่นฐานของผู้คนหลากหลายเชื้อชาติ ทำให้ชุมชนนางเลิ้งกลายเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยและมีการค้าขายประปราย และในการเดินทางสามารถเดินทางผ่านทางคมนาคมทางน้ำเท่านั้น หลังจาก การเข้ามาของชาติตะวันตกส่งผลให้เกิดการพัฒนาเมืองในด้านการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม รวมถึง การคมนาคมและขนส่งทั้งคมนาคมทางบก ทางน้ำ และทางราง ประกอบกับนโยบายด้านผังเมืองที่มีการขยายพื้นที่ออกรอบนอกพื้นที่พระนคร พื้นที่ชุมชนนางเลิ้งได้รับอิทธิพลจากการพัฒนาและกลายเป็นย่านเศรษฐกิจที่สำคัญของกรุงเทพมหานคร ทั้งด้านการค้าและแหล่งศูนย์รวมความบันเทิง ผู้คนต่างมาเพื่อจับจ่ายใช้สอยและประกอบอาชีพในพื้นที่แห่งนี้ แต่ผลพวงจากการพัฒนาเมืองและการเข้ามาของเทคโนโลยีสมัยใหม่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินที่หลากหลาย โครงสร้างทางสังคมที่เป็นพลวัต และกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ซบเซาลง ทำให้พื้นที่ชุมชนนางเลิ้งในปัจจุบันเป็นเพียงพื้นที่ค้าขายที่รองรับผู้คนภายในย่านและพื้นที่โดยรอบเพียงเท่านั้น รวมถึงด้านแหล่งที่อยู่อาศัยกลายเป็นชุมชนแออัดที่มีการอยู่อาศัยอย่างหนาแน่น โดยผลพวงจากการพัฒนาเมืองทำให้ชุมชนนางเลิ้งมีการปรับตัวผ่านการจัดการกิจกรรม ซึ่งมีการนำทรัพยากรทางวัฒนธรรม ทั้งด้านทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ คือ คุณค่าทางสถาปัตยกรรม งานหัตถกรรม อาหารและขนมหวาน และทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ คือ การส่งเสริมความรู้และทักษะ ศิลปะการแสดง และความเชื่อ ถือเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตและเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน ผู้สร้างกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการคงอยู่ทางวิถีชีวิตและเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนผ่านการจัดการเชิงระบบ

การดำเนินกิจกรรมนั้นมีการจัดการอย่างเป็นระบบที่ กล่าวคือ มีการนำทรัพยากรนำเข้า เข้าสู่กระบวนการจัดการที่มีการวางแผนเชิงกลยุทธ์ที่กำหนดทิศทางขององค์กรให้เกิดประสิทธิภาพในระยะยาว ผ่านการกำหนดวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น จึงมีการนำทรัพยากรวัฒนธรรมของชุมชน ทั้งคุณค่าทางสถาปัตยกรรม งานหัตถกรรม อาหารและขนมหวาน ความรู้และทักษะ ศิลปะการแสดง และความเชื่อ บูรณาการร่วมกับองค์ความรู้ด้านต่างๆ ร่วมกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างกิจกรรมร่วมสมัยที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มและยกระดับศักยภาพทรัพยากรทางวัฒนธรรมให้สอดคล้องกับปัจจุบัน รวมทั้ง การสร้างความเข้าใจและความตระหนักแก่ชุมชนและบุคคลอื่นๆ ในด้านการปรับตัวเพื่อการคงอยู่ของชุมชน อย่างไรก็ตาม ในการจัดการนั้นยังไม่มีกำหนดตัวชี้วัดของกิจกรรมที่ชัดเจน เนื่องจากการเป็นกิจกรรมที่เป็นเพียงการวิเคราะห์ถึงผลย้อนกลับที่ได้จากการจัดกิจกรรม แสดงให้เห็นถึงการเกิดขึ้นของระบบกิจกรรมของชุมชนนางเลิ้งเพื่อตอบสนองความต้องการและขับเคลื่อนให้กลุ่มสังคมดำรงอยู่ผ่านระบบกิจกรรมหนึ่งๆ เกี่ยวเนื่องกับพื้นที่ที่เป็นตัวกลางในการสร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่มีการสื่อสารแลกเปลี่ยนของกลุ่มสังคมที่มีทัศนคติในทิศทางเดียวกัน ผู้สร้างกิจกรรมที่ใช้ทรัพยากรในการจัดการเพื่อตอบสนองความต้องการและขับเคลื่อนเป้าหมายหนึ่งๆ และจำเป็นที่จะต้องมีแบบแผนหรือหลักเกณฑ์ที่ทำให้เกิดความร่วมมือไปในทิศทางเดียวกัน มีการแบ่งหน้าที่ของแต่ละบุคคลตามความถนัดเฉพาะ รวมถึง มีการคำนึงถึงความสัมพันธ์กับบริบทภายนอก

จะทำให้เกิดการมองทั้งระบบกิจกรรม แสดงให้เห็นถึงกลไกการดำเนินการกระบวนการจัดการกิจกรรมของชุมชนนางเลิ้งอย่างเป็นระบบ อีกทั้ง มีการมองย้อนกลับของผลลัพธ์ที่ได้และนำไปสู่การปรับปรุงและแก้ไขเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ แต่อย่างไรก็ตาม ยังพบประเด็นปัญหาและอุปสรรคในกระบวนการจัดการเพื่อให้เกิดกระบวนการจัดการที่ขับเคลื่อนการดำเนินการกิจกรรมของชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล จึงนำมาสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย คือ **ข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการ** เพื่อเสนอแนะกระบวนการจัดการ 5 ขั้นตอนมีรายละเอียด ดังนี้

- **ด้านการวางแผน** ร่วมกันวางแผนในแต่ละภาคส่วนเพื่อวางกรอบทิศทางทางการดำเนินกิจกรรมที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ตั้งไว้ร่วมกัน อันก่อให้เกิดการดำเนินกิจกรรมอย่างมีประสิทธิภาพ
- **ด้านการจัดการองค์กร** แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานและมอบหมายภารกิจหน้าที่ตามความพร้อม ความถนัด และความสมัครใจจะช่วยให้การดำเนินการของกิจกรรมเป็นไปอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ตั้งแต่ขั้นตอนการวางแผนถึงขั้นตอนประเมินผลของกิจกรรม เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการปรับปรุงกิจกรรมให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เนื่องจาก บุคคลในชุมชนเป็นผู้ที่มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชนตนเองและการเป็นหนึ่งเดียวกันจะช่วยขับเคลื่อนไปสู่ความต้องการที่วางไว้
- **ด้านการประสานงาน** ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของชุมชนที่สอดคล้องกับการพัฒนาเมือง จึงต้องมีการส่งเสริมการประสานงานร่วมกับภาครัฐที่เพิ่มขึ้น ผ่านการจัดการประชุมภาคประชาสังคม เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและร่วมกันวางแผนในการดำเนินงานการพัฒนาชุมชนที่สอดคล้องกับทิศทางของชุมชน มีการนำเสนอความก้าวหน้าในการดำเนินการ ตลอดจนกิจกรรม โครงการในอนาคตอันใกล้ที่จะประชาสัมพันธ์ เชิญชวนสมาชิก และผู้ที่สนใจเข้าร่วมรับฟัง อีกทั้ง ชุมชนสามารถนำเสนอการพัฒนาและสร้างสรรค์กิจกรรมของชุมชนเพื่อของบประมาณในการสนับสนุนกิจกรรม
- **ด้านการใช้ทรัพยากร** ส่งเสริมองค์ความรู้ในการนำทรัพยากรทางวัฒนธรรมสู่การยกระดับและสร้างมูลค่าของกิจกรรม ซึ่งผู้คนในชุมชนถือเป็นหนึ่งในแรงผลักดันการขับเคลื่อนกิจกรรม จึงต้องมีการจัดการกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมองค์ความรู้และทักษะให้แก่ชุมชน อาทิ การเชิญวิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญสาขาต่างๆ เพื่อสร้างองค์ความรู้ให้เกิดความเข้าใจในหลากหลายวิทยาและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการและบูรณาการร่วมกับการสร้างกิจกรรม
- **ด้านการประเมินผล** กำหนดตัวชี้วัดในการดำเนินงาน เนื่องจาก การดำเนินกิจกรรมยังไม่มี การกำหนดตัวชี้วัดที่ชัดเจน จึงจำเป็นที่จะต้องมีการกำหนดตัวชี้วัดในแต่ละกิจกรรมเพื่อประเมินผลและปรับปรุงการดำเนินการกิจกรรมอย่างมีประสิทธิภาพ

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงการปรับตัวที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของย่านชุมชนนางเลิ้ง เนื่องด้วยการพัฒนาเมืองและสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ส่งผลให้ชุมชนนางเลิ้งมีการจัดการกิจกรรมอย่างเป็นระบบเพื่อการคงอยู่ของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน ผลการศึกษาในครั้งนี้สามารถเป็นประโยชน์ต่อชุมชนที่มีบริบทคล้ายคลึงกับชุมชนนางเลิ้ง ในการนำองค์ความรู้ด้านการจัดการเชิงระบบสู่การประยุกต์ใช้ในกระบวนการจัดการกิจกรรมของชุมชน รวมถึงผลการจัดการนี้ก่อให้เกิดการขับเคลื่อนกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ทำให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเอง และในกรณีที่ชุมชนไม่ได้มีบริบทที่ใกล้เคียงยังคงสามารถที่จะนำไปเป็นตัวอย่างในการศึกษาและปรับเปลี่ยนให้เข้ากับบริบทของชุมชนต่อไป อีกทั้ง เป็นประโยชน์เชิงวิชาการแก่นักวิชาการหรือผู้ที่สนใจมุมมองของย่านชุมชนเก่าที่สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงภายในเมือง เพื่อเป็นองค์ความรู้ในการศึกษา ต่อยอด และประยุกต์ใช้ในการศึกษาได้ต่อไปได้ โดยการศึกษาในอนาคตจะเป็นการต่อยอดของการศึกษาย่านชุมชนเก่าอื่นๆ เนื่องจาก ในแต่ละย่านชุมชนเก่าจะมี

ลักษณะสำคัญที่ส่งผลต่อการคงอยู่ในรูปแบบที่ต่างไปตามบริบทของพื้นที่ และมีอีกหลายชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาเมืองที่ส่งผลต่อการลดทอนบทบาทของชุมชน เพื่อศึกษาถึงลักษณะสำคัญในมิติต่างๆ ทั้งลักษณะทางกายภาพ ลักษณะสังคม และลักษณะทางเศรษฐกิจ นำไปสู่การสร้างรูปแบบการจัดการของชุมชนที่ต่างกันอย่างออกไป

เอกสารอ้างอิง

- ธนิก เลิศชาญฤทธิ. (2550). **การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม**. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- Chapin, S.F. (1972). **Urban Land Use Planning**. (3rd ed). Urbana: University of Illinois Press.
- Engstrom, Y. (1987). **Learning by expanding. An activity-theoretical approach to developmental research**. Helsinki: Orienta-Konsultit.
- Green, W. and Doershuk, J.F. (1998). "Cultural resource management and American archaeology". **Journal of Archaeological Research**. 6 (2): 121-167.
- Katz, D. and Kahn, R.L. (1966). **The Social Psychology of Organizations**. (2nd ed.). New York: McGraw-Hill Book Company.
- Leslie, R.M. (2005). **The oxford handbook of health, communication, behavior change and treatment adherence**. New York: Oxford university Press.
- Shaffer, R., Deller, S., and Marcouiller, D. (2006). "Rethinking Community Economic Development". **Economic Development Quarterly**. 20 (1): 59-74.

ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

- กรุงเทพมหานคร. (2562). Bangkok 250. สืบค้นเมื่อ 5 กันยายน 2562. [ออนไลน์]. จาก <http://bangkok250.org/strategy/>
- เยี่ยมยุทธ สุทธิฉายา. (2562). เดินดูนางเลิ้งเมื่อวัฒนธรรมถูกใช้รองรับการพัฒนา สู่คำถามสิทธิในเมืองที่เท่าเทียม. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 31 สิงหาคม 2562. จาก <https://prachatai.com/journal/2019/01/80466>
- สำนักงานจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม. (2559). คู่มือการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมประเภทย่านชุมชนเก่า. [e-book]. สืบค้นเมื่อ 9 กันยายน 2562. จาก <http://www.onep.go.th/nced/wp-content/uploads/2016/09/คู่มือการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมประเภทย่านชุมชนเก่า.pdf>